

Jaarverslag Crisisbeheersing 2016

Colofon

Opdrachtgever Waterschap Brabantse Delta
Bouvignelaan 5, Breda
T 076 564 10 00
E info@brabantsedelta.nl
www.brabantsedelta.nl

Samenstelling F. van Beek, calamiteitencoördinator
C. Verheijen, adviseur crisisbeheersing

Inhoudsopgave

1.	Doel van dit jaarverslag	3
2.	Proces crisisbeheersing.....	3
2.1	Sturing door werkgroep proces crisisbeheersing	3
3.	Calamiteitenzorg.....	4
3.1	Samenwerking met andere crisispartners	4
3.1.1	Brabantse waterschappen.....	4
3.1.2	Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant	4
3.1.3	Defensie.....	5
3.1.4	Rijkswaterstaat	5
3.1.5	Landelijk overleg	5
3.2	Bijzondere ontwikkelingen/projecten	6
3.2.1	Netcentrisch werken	6
3.2.2	Verkeerstoren	7
3.3	Planvorming	7
3.4	Opleiden, trainen en oefenen (OTO)	7
3.4.1	Geleerde lessen oefeningen	10
4.	Calamiteitenbestrijding.....	11
4.1	Calamiteiten in 2016	11
4.1.1	Geleerde lessen calamiteiten.....	13
4.1.2	Trends in calamiteiten vanaf 2004	14
5.	Vooruitblik 2017	15
6.	Gebruikte afkortingen.....	16
7.	Tot slot.....	16

1. Doel van dit jaarverslag

Dit jaarverslag crisisbeheersing biedt zicht op de activiteiten die in 2016 zijn uitgevoerd ter voorbereiding op calamiteiten (calamiteitenzorg). Ook bevat het een overzicht van de calamiteiten die zich in 2016 binnen het beheergebied van waterschap Brabantse Delta hebben voorgedaan (calamiteitenbestrijding).

Het verslag is opgesteld om het bestuur, het directieteam, alle medewerkers van Brabantse Delta én externe crisispartners te informeren over hoe het waterschap in 2016 is omgegaan met crisisbeheersing.

2. Proces crisisbeheersing

Het proces crisisbeheersing maakt onderscheid in calamiteitenzorg en calamiteitenbestrijding.

- a) De calamiteitenzorg omvat alle activiteiten die nodig zijn om goed voorbereid te zijn op calamiteiten (koude fase). Het proces heeft sinds 2016 een proceseigenaar en een procesmanager crisisbeheersing. Deze laatste rol wordt ingevuld door de crisiscoördinator.
- b) Het proces calamiteitenbestrijding richt zich op de activiteiten die daadwerkelijk nodig zijn bij de bestrijding van een calamiteit en soms ook de nazorg ervan (warme fase). Het proces crisisbeheersing heeft een proceseigenaar en een procesmanager, net als bij calamiteitenzorg.

2.1 Sturing door werkgroep proces crisisbeheersing

In oktober 2016 is besloten om de twee werkgroepen calamiteitenzorg en calamiteitenbestrijding samen te voegen tot één werkgroep. Onder de naam Procesoverleg crisisbeheersing wordt meer procesgericht sturing gegeven aan zowel de calamiteitenzorg als de calamiteitenbestrijding. De werkgroep bestaat uit 11 afgevaardigden van groepen die een belangrijke rol hebben bij de voorbereiding op calamiteiten en de bestrijding ervan.

De werkgroep heeft zich in 2016 gericht op de volgende taken:

Algemeen

- 1) Planvorming:
 - a) actualisatie van het Handboek calamiteiten, bestaande uit het calamiteitenplan, zes deelbestrijdingsplannen en 14 supplementen;
 - b) opstellen van het procesplan crisisbeheersing;
 - c) opstellen van het OTO-jaarplan en het meerjaren OTO-beleidsplan 2016-2020;
 - d) opstellen van het jaarverslag crisisbeheersing;
- 2) de uitvoering van bovengenoemde plannen;
- 3) evaluaties van calamiteiten en borging van verbeterpunten;
- 4) de personele invulling van de calamiteitenbestrijdingsorganisatie en de bereikbaarheid- en beschikbaarheid daarvan;
- 5) het gevolg geven aan het meerjaren uitvoeringsprogramma "Visie Samenwerking in crisisbeheersing" van de Unie;
- 6) samenwerking met netwerkpartners waaronder de Brabantse waterschappen Aa en Maas en De Dommel in het kader van "Winnend Samenwerken", waterschap Rivierenland, Rijkswaterstaat, de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant en Defensie;
- 7) monitoren van ontwikkelingen;
- 8) voorlichting aan internen en externen over gebeurtenissen of ontwikkelingen in de calamiteitenorganisatie (o.a. d.m.v. nieuwsbrieven).

Specifiek in 2016:

- 1) Het voorbereiden op de implementatie van netcentrisch werken.
- 2) Het afstemmen met de afd. MIO over de borging van de voor de crisisbeheersing benodigde rollen en competenties. Dat heeft ertoe geleid dat in vacatureadvertenties voortaan wordt vermeld welke rol de sollicitant heeft bij de calamiteitenbestrijding.
- 3) Het deelnemen aan het visievormingstraject van cluster Watersystemen.
- 4) Het in beeld brengen van de relatie tussen het proces crisisbeheersing met alle andere processen, zodat afspraken gemaakt kunnen worden over de wederzijdse verwachtingen.
- 5) Het mede ontwikkelen van een verkeerstoren waar o.a. het situatiebeeld van een calamiteit met elkaar gedeeld wordt en calamiteitenvergaderingen worden voorbereid.

3. Calamiteiten zorg

Om goed voorbereid te zijn op calamiteiten worden – onder toezien van het Procesoverleg crisisbeheersing – diverse activiteiten ondernomen. De belangrijkste daarvan zijn:

1. de samenwerking met andere crisispartners;
2. het inspelen op belangrijke ontwikkelingen bij zowel waterschap Brabantse Delta als in den lande;
3. de planvorming;
4. de opleidingen/trainingen/oefeningen.

Hieronder volgt per onderwerp een toelichting.

3.1 Samenwerking met andere crisispartners

3.1.1 Brabantse waterschappen

Winnend samenwerken

Ook in 2016 hebben de crisiscoördinatoren van de waterschappen De Dommel, Aa en Maas en Brabantse Delta met regelmaat een gezamenlijk overleg gehad. Zij maakten onder meer afspraken over de visie "samenwerking in crisisbeheersing", het netcentrisch werken, de uniformiteit van o.a. planvorming en over de opleidingen/ trainingen/oefeningen. Ook is gezamenlijk opgetrokken bij vraagstukken uit het netwerk.

Brabantse waterschappen i.r.t. de veiligheidsregio's

Er is een impuls gegeven aan de samenwerking tussen de Brabantse waterschappen, RWS en de Brabantse veiligheidsregio's. Dit kwam vooral tot uiting bij de 'Actielijst' behorende bij het afgesloten convenant.

3.1.2 Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant

Het beheergebied van waterschap Brabantse Delta komt voor 99% overeen met het beheergebied van de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant (VR MWB). In de gremia met die Veiligheidsregio vertegenwoordigde Brabantse Delta zowel bestuurlijk als ambtelijk ook de waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Rivierenland en Scheldestromen, waarvan waterschap Aa en Maas en Scheldestromen voor een heel klein deel in het beheergebied van de VR MWB vallen.

Bestuurlijk

De dijkgraaf van waterschap Brabantse Delta was agendalid van het algemeen bestuur van de Veiligheidsregio.

Ambtelijk

Als lid van het overleg Multidisciplinaire planvorming (MDP) heeft de calamiteitencoördinator van het waterschap zijn inbreng gehad bij de volgende (concept) plannen:

- grootschalige evacuatie;
- scheepvaart;
- inbreng bij de verbetering van het regionaal crisisplan;
- inbreng bij het nieuwe risicoprofiel;
- inbreng bij het generiek plan voor bedrijven die vallen onder het Besluit Rampen en Zware Ongevallen (BRZO);
- bestrijdingsplan bij inzet Volkerak-Zoommeer als bergingsgebied;
- rapportage spoorzones.

Als lid van de werkgroep Multi Opleiden, Trainen en Oefenen (MOTO) heeft de crisiscoördinator van het waterschap de volgende taken uitgevoerd:

- het technisch voorzitterschap van de werkgroep MOTO;
- het projectleiderschap van de GRIP 3-oefening van gemeente Breda (namens de Veiligheidsregio);
- assistent projectleider ROT-oefeningen (namens de veiligheidsregio).
- inbreng bij de totstandkoming van het Jaarplan MOTO 2017;

Het waterschap was als lid van het Kennis en Beheerteam Omgevingszorg zeer actief betrokken bij het ontwikkelen en maken van het generieke Incidentenplan Rioleringen.

Het waterschap heeft verdere invulling gegeven aan de afspraken in de actielijst, behorende bij het samenwerkingsconvenant tussen de Veiligheidsregio MWB, Rijkswaterstaat en de Brabantse waterschappen, dat in 2012 bestuurlijk is ondertekend.

Sinds 2013 wordt het waterschap automatisch, door middel van een P2000 pageralarm, gealarmeerd door de Meldkamer van de VR MWB over watergerelateerde calamiteiten zoals middelgrote, grote en zeer grote branden. De Brabantse waterschappen hebben leesrechten voor het Landelijk Crisis Management Systeem (LCMS), het netcentrisch informatiesysteem van de veiligheidsregio's. Dat betekent dat medewerkers van het waterschap die een coördinerende rol hebben bij de bestrijding van calamiteiten, kunnen lezen wat er in de VR MWB aan informatie is genoteerd.

3.1.3 Defensie

Zowel Defensie als het waterschap zijn vitale partners bij de crisisbeheersing en werken structureel samen binnen de Veiligheidsregio's. Maar ook voor activiteiten die specifiek zijn voor het waterschap proberen Defensie en het waterschap zo efficiënt en effectief mogelijk samen te werken, zowel in de koude als de warme fase. De nadruk van de samenwerking ligt vooral op Opleiden, Trainen en Oefenen, uitwisselen en gebruikmaken van elkaars kennis en middelen. In 2016 heeft de samenwerking geleid tot een gezamenlijke, meerdaagse operationele veldoefening in april. Daarnaast maakte Defensie deel uit van de responscel bij de jaarlijkse, grote systeemsoefening "hoog buitenwater" van Brabantse Delta.

3.1.4 Rijkswaterstaat

Driemaal is er een crisiscoördinatorenoverleg geweest tussen de Brabantse waterschappen en Rijkswaterstaat. In dit overleg werden afspraken gemaakt over de samenwerking en werd vooral naar de toekomst gekeken.

3.1.5 Landelijk overleg

Landelijk overleg coördinatoren crisisbeheersing

Tweemaal vond er een landelijk overleg plaats van alle coördinatoren crisisbeheersing van de waterschappen. Hoofdzakelijk ging het hier om het delen van informatie en ervaringen. Daarnaast werden er stukken besproken die in de Adviesgroep Crisisbeheersing zijn behandeld.

Unie van Waterschappen

Adviesgroep Crisisbeheersing

In februari 2010 is op initiatief van de Unie van Waterschappen door de calamiteitencoördinatoren van de waterschappen de Adviesgroep Crisisbeheersing opgericht. Deze adviesgroep bevordert de samenwerking tussen de Unie van Waterschappen en de waterschappen op het gebied van crisisbeheersing en geeft een eenduidig advies aan de waterschappen.

De calamiteitencoördinator van waterschap Aa en Maas vertegenwoordigde in 2016 de waterschappen Aa en Maas, De Dommel, Peel en Maasvallei, Roer en Overmaas en Brabantse Delta in de Adviesgroep Crisisbeheersing.

Visie Samenwerking in Crisisbeheersing

In 2012 is, in opdracht van de portefeuillehouder crisisbeheersing van de Unie, één gezamenlijke, landelijke visie over samenwerking in crisisbeheersing opgesteld. Daaraan gekoppeld zijn het uitvoeringsprogramma en het referentiekader implementatie netcentrisch werken.

De visie *Samenwerking in Crisisbeheersing* bevat het volgende hoofddoel.

In 2020 vormen de waterschappen een (veer)krachtig partnerschap in crisisbeheersing. Zowel in de voorbereiding als de feitelijke bestrijding van een crisis. Dit bereiken zij door vergaande samenwerking tussen de waterschappen en door het aangaan van optimale allianties met hun belangrijkste partners in crisisbeheersing: de Veiligheidsregio's.

Themagroep relatiebeheer / netwerk

Om goede uitvoering te geven aan het uitvoeringsprogramma crisisbeheersing 2014 -2020 zijn er acht themagroepen opgericht. De bezetting van deze groepen is verdeeld onder de landelijke calamiteitencoördinatoren. Een daarvan is de themagroep netwerk / relatiebeheer waar waterschap Brabantse Delta aan deelneemt. Enkele producten die deze themagroep inmiddels opgeleverd heeft zijn:

- de handreiking aansluiting veiligheidsregio's;
- de handreiking voor waterschappen intern "informerende eigen organisatie m.b.t. calamiteitenorganisatie";
- een standaard presentatie waterschappen;
- organisatie crisisbeheersing van de waterschappen
- stand van zaken convenanten;
- impactscan netwerk;

- bereikbaarheidsgegevens koud en warm in beeld gebracht;
- (concept) bestuurlijke netwerkkaarten België en Duitsland.

Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen (SMWO)

De SMWO heeft gevraagd om een verkenning te maken naar de scope en de randvoorwaarden voor een mogelijk landelijk draaiboek Milieu-incidenten Water. Brabantse Delta is gevraagd om de ervaringen met de calamiteit Chemie-Pack Moerdijk in te brengen.

Themagroep Kennis

Vanuit het landelijk technologenplatform is er behoefte ontstaan aan maatgevende calamiteitenscenario's voor zuiveringstechnische werken. Brabantse Delta heeft daarom dit platform in contact gebracht met de landelijke themagroep Kennis. Dit heeft geleid tot de start van een STOWA-project. Brabantse Delta neemt om twee redenen deel aan dit project: onze ervaringen met Moerdijk en het feit dat wij al maatgevende scenario's hebben ontwikkeld.

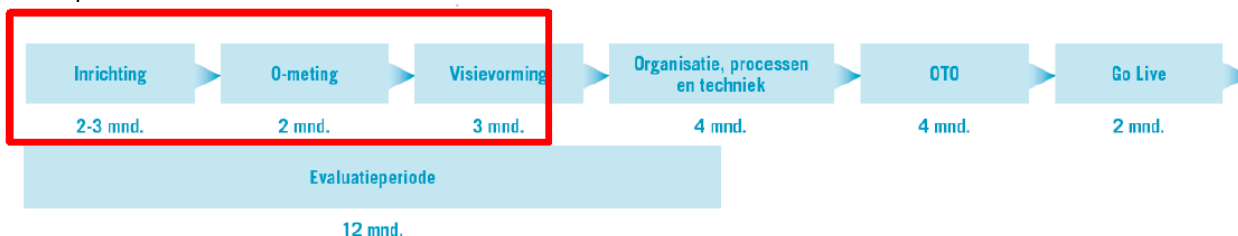
3.2 Bijzondere ontwikkelingen/projecten

3.2.1 Netcentrisch werken

Netcentrisch werken (NCW) betekent dat meerdere mensen op ieder willekeurig moment kunnen beschikken over hetzelfde, centraal ontsloten, actuele (water)beeld. Een betrouwbare en actuele informatievoorziening is niet alleen voor de reguliere bedrijfsvoering van belang maar ook tijdens calamiteiten. Informatie vormt namelijk de basis voor te nemen besluiten en acties tijdens calamiteiten.

In de Unie van Waterschappen is afgesproken dat waterschappen voor het delen van informatie over calamiteiten, gebruik gaan maken van een netcentrische werkwijze. Elk waterschap heeft zich geconformeerd aan de doelstelling om in 2018 te voldoen aan het opstartniveau zoals beschreven in het Referentiekader implementatie NCW. Daarin is ook aangegeven welke stappen doorlopen zouden moeten worden om tot een succesvolle implementatie van NCW te komen.

Het rode kader geeft weer welke stappen de Brabantse waterschappen tot nu toe hebben doorlopen:

Tijdsplanning implementatie NCW.

De Brabantse waterschappen hebben in 2016 gezamenlijk een nulmeting uitgevoerd over de huidige manier van informatie delen en om te zien wat goed gaat en wat echt beter moet. Hiervoor zijn vertegenwoordigers van alle betrokken disciplines bij calamiteiten geïnterviewd. Ook zijn de evaluaties van calamiteiten en oefeningen bekeken.

De belangrijkste knelpunten van informatiedeling bij calamiteiten zijn benoemd: de beeldvorming, de juiste informatielijnen, duiding, effect van calamiteit op omgeving, openheid en ondersteunende technieken. De resultaten zijn de basis voor de visievorming: wat we uiteindelijk willen bereiken met de implementatie van Netcentrisch Werken.

3.2.2 Verkeerstoren

In december 2015 heeft het waterschap een zogenaamde 'Verkeerstoren' (VT) ingericht; een centrale regiekamer waar informatie over onze primaire taken zuiveringsbeheer en waterbeheer verzameld, gevormd en gevisualiseerd wordt. Het met elkaar delen van het situatiebeeld is zo op een andere manier georganiseerd. Er wordt namelijk veel meer vanuit een integrale, gebiedsbrede blik naar ons waterbeheer en zuiveringsbeheer gekeken. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van ondersteunende

informatiesystemen.

De informatie vanuit de Verkeerstoren wordt niet alleen gebruikt voor de dagelijkse werkzaamheden maar ook bij de bestrijding van incidenten en calamiteiten. Als de calamiteitenorganisatie dreigt op te schalen of is opgeschaald heeft de Verkeerstoren een cruciale rol in het vormen van het totale beeld van het incident of calamiteit.

3.3 Planvorming

Het Handboek calamiteiten bestaat uit het calamiteitenplan, zes deelbestrijdingsplannen en 14 supplementen. Deze worden 2x per jaar geactualiseerd nl. vóór 1 oktober (hoogwaterseizoen) en vóór 1 april (laagwaterseizoen). In 2016 is het handboek digitaal beschikbaar gesteld op de gsm's en tablets van alle calamiteitenbestrijders zodat het te allen tijde te raadplegen is.

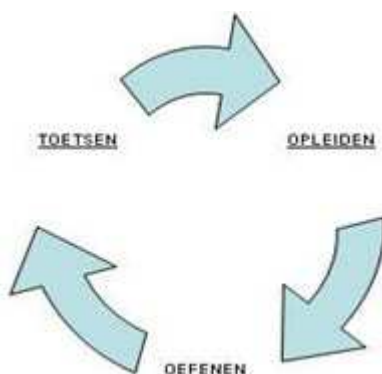
Het Jaarplan crisisbeheersing 2016 op A3-formaat is opgesteld, procesplan crisisbeheersing, het OTO-jaarplan 2016 en er is een aanvang gemaakt met het opstellen van het meerjaren OTO-beleidsplan 2016-2020.

3.4 Opleiden, trainen en oefenen (OTO)

Een goede voorbereiding op het functioneren van de organisatie tijdens calamiteiten en incidenten kan niet zonder de betrokken functionarissen systematisch op te leiden, te trainen en te oefenen.

Speerpunten in het OTO-programma 2016 waren de beeldvorming, de briefing tijdens calamiteiten en de start van de implementatie van het netcentrisch werken. Die start bestond uit het inrichten van een verkeerstoren, waar alle informatie over een incident/calamiteit samengebracht wordt.

In het OTO-programma van het waterschap is rekening gehouden met het OTO-plan van de VR MWB, de Unie-visie 2020, evaluaties van calamiteiten en oefeningen in het voorgaande jaar en de afspraken met Rijkswaterstaat en Defensie over OTO.

Onderstaande tabel geeft een chronologisch overzicht van alle 34 OTO-activiteiten in 2016.

OTO-activiteit	Deelname WSBD
INTERN	
Intervisie over kennis, rollen en taken van calamiteitencoördinatoren in warme fase	Vier calamiteitencoördinatoren
Veldoefening Kibbelvaart tussen Hoeven en Etten-Leur	Afdelingen Onderhoud & Muskusrattenbestrijding + Beheer & Bediening Zd en West
Veldoefening Markslag Thema hoog binnenwater i.s.m. Defensie	afdelingen: O&M, B&B, O&T Nieuwveer. K&A/Geo
Informatiebijeenkomst over positie Verkeerstoren	Allen die een rol hebben in de Verkeerstoren.
Instructiebijeenkomst LCMS	OW, CW, CM, caco's,
Training briefing	2 WAT-voorzitters, 1 OL, 1 caco en 3 Coördinatoren Maatregelen
Training crisiscommunicatie	4 comm.adviseurs en 1 caco
Leersessie milieugevaarlijke stoffen	Ongeveer 50 belangstellenden
Training crisiscommunicatie	4 communicatieadviseurs
Meerdaagse systeemoefening Thema: hoog buitenwater	Adviseurs Verkeerstoren en WAT-, WOT- en WBT-leden
Basistraining crisisbeheersing	1 caco en 1 notuliste
Test bereikbaarheid en beschikbaarheid wachtdiensten	Alle wachtdienstgroepen + dijkgraaf, S-D, OL's.
EXTERN	
Oefening van ROT - VR MWB. Thema industriële veiligheid	1 ^e Operationele Leider (Alg. Commandant Water- en Scheepvaartzorg).
Netwerkdag	Calamiteitencoördinatoren
Oefening van CoPI. Thema BRZO-bedrijf Coatex	niemand
Oefening van CoPI. Thema BRZO-bedrijf CZL GRIP 1	niemand
Landelijke netwerkdag. Thema: terrorisme en cybercrime	Calamiteitencoördinator
Oefening CoPI. Thema 'Shadow' (terreurdreiging Havenschap Moerdijk)	OvD water- en scheepvaartzorg (OW) en caco
Opleiding Crisismanager	Tweede Operationeel Leider en twee caco's
Regiobijeenkomst thema Water en Evacuatie voor calamiteitencoördinatoren waterschappen, Veiligheidsregio's, RWS etc.	Afgevaardigd door caco Aa en Maas
Bijeenkomst kennisdeling uitval rwzi en bluswater van waterschap Aa en Maas. Voor waterschappen, veiligheidsregio's, omgevingsdiensten, RWS	BOA, 2 caco's, zuiveringstechnoloog, K&A Kwaliteit
Workshop handhaven in een crisissituatie (Brabantbreed)	1 caco, 1 jurist en 2 handhavers van wsbd
Bijeenkomst Veilige leeromgeving door de Veiligheidsregio MWB	1 calamiteitencoördinator
Netwerkdag netcentrisch werken te Houten	Projectleider VT
Leersessie: leren van wateroverlast Kockengen bij waterschap De Dommel	niemand
Kennisdeling: beleid bluswater Aa en Maas	1 calamiteitencoördinator
Landelijke netwerkdag te Borssele. Thema Risico- versus crisismanagement	1 calamiteitencoördinator
Informatiebijeenkomst thema: start hoogwaterseizoen Aa en Maas	1 calamiteitencoördinator
Informatiebijeenkomst thema: start hoogwaterseizoen De Dommel	1 calamiteitencoördinator
Oefening van CoPI. Thema: BRZO-bedrijf Oosterhout	OvD water- en scheepvaartzorg (OW) en 1 caco
Oefening van CoPI Thema: BRZO-bedrijf	OvD water- en scheepvaartzorg (OW) en 1 caco
Oefening van CoPI Thema: BRZO-bedrijf Moerdijk GRIP 1	OvD water- en scheepvaartzorg (OW) en 1 caco
Oefening Topgun voor COPI, ROT en GBT Thema: systeemoefening vliegbasis G-R	1 calamiteitencoördinator
Landelijke netwerkdag	niemand
Kaderdag VR MWB; thema: zelfredzaamheid en burgerhulp bij crises	Caco's, OW, CW, CM

De in bovenstaande tabel grijs gemarkeerde activiteiten zijn hierna toegelicht. Het betreft enkele opvallende of bijzondere opleidingen, trainingen of oefeningen.

Veldoefening Markslag op 19, 20 en 21 april 2016

Een hoog waterpeil op de rivier de Mark bij Breda, langdurige regenval en dreigende uitval van de nabijgelegen rioolwaterzuivering Nieuwveer. Om overstroming te voorkomen moest er grootschalig worden ingezet op diverse zwakke locaties in de dijken. Dat was het scenario van een oefening die het waterschap in het voorjaar in dat gebied heeft gehouden.

Het trainen van vaardigheden van de medewerkers in het veld en de samenwerking met eenheden van de Koninklijke Landmacht waren de belangrijkste leerdoelen van deze oefening. Deze leerdoelen zijn in alle opzichten geslaagd.

Deelnemers hebben inzicht gekregen in elkaars organisatie, capaciteiten en werkwijze. Het waterschap heeft kunnen leren van de commando- en bevelvoeringsmethodieken van Defensie. De technische expertise bij het waterschap was van nut voor onder anderen de genieverkeners van Defensie. Best practices met betrekking tot rapporteren zijn gedeeld. Er werd gebruik gemaakt van verschillende communicatiemiddelen en verschillende kaarten en coördinatenstelsels. Leerpunt is dat deze tevoren goed moeten worden afgestemd om effectief te kunnen samenwerken.

Een oefening als deze hielp ook om raakvlakken en verschillen in elkaars cultuur te identificeren en beter te begrijpen.

Om de gevolgen van het hoge water te beperken werden de kaden op verschillende plekken versterkt met bigbags, zandzakken en zelfs een met water gevulde kunststof nooddam. Het doorsijpelen van water door de dijk (piping) werd letterlijk en figuurlijk ingedamd met kleine zandzakken. Voor de op- en overslag van het materiaal is elders langs de Mark een loswal ingericht. Met noodpompen werd het overtollige water uit verschillende poldergebieden gepompt.

Op de rwzi Nieuwveer stroomde er vervuild water in de overstortvijver die op het terrein ligt. Daar plaatste het waterschap twee beluchters om extra zuurstof in het water te brengen en zo de waterkwaliteit te verbeteren. Tegelijkertijd werd gesimuleerd dat er problemen waren met de aanvoer van rioolwater vanuit Breda. Daarvoor werden een noodpomp en aanvoerleidingen geïnstalleerd.

Genie-eenheden van de landmacht uit Oirschot en Hedel stelden manschappen en materieel beschikbaar. Vanaf de loswal langs de Mark voeren boten en pontons met bigbags en zandzakken naar de verschillende locaties. Speciale voertuigen legden op de kaden een wegenmat. De landmacht hielp ook bij de dijkbewaking zowel vanaf de grond als vanuit de lucht met behulp van een drone.

Informatiebijeenkomst over positie Verkeerstoren op 9 mei

Voor alle medewerkers die een rol kunnen hebben in de Verkeerstoren is in het voorjaar een informatiebijeenkomst georganiseerd. De rol van de Verkeerstoren in relatie tot de bestrijding van incidenten en calamiteiten werd toegelicht en wederzijdse verwachtingen werden met elkaar gedeeld.

Trainingen crisiscommunicatie

Onder leiding van een trainer van Trimension hebben de communicatieadviseurs binnen de Wachtdienst Communicatie gedurende twee dagdelen in 2016 de verschillende onderdelen van crisiscommunicatie besproken. Met name de rollen en taken binnen het team werden daarbij nog eens tegen het licht gehouden. Ook de informatie-uitwisseling binnen het team en met de overige betrokkenen binnen de organisatie kwam daarbij aan bod. Extra aandacht ging ook uit naar het belang van een heldere omgevingsanalyse om de calamiteitenorganisatie een duidelijk beeld te geven van de beleving van de calamiteit bij media, inwoners en gebruikers van social media. Die informatie is mede cruciaal voor de communicatiestrategie en de kanalen die het team daarbij inzet. De waardering van de deelnemers voor deze sessies is hoog. Ze helpen bij het continue proces van professionalisering van de crisiscommunicatie.

Meerdaagse systeemoefening hoogwater

De systeemoefening die het waterschap in oktober 2016 hield, bestond uit een driedaagse oefening met een zogenoemd hoogwaterscenario op de Maas en Rijn.

De week voorafgaand aan de oefening is de opbouw van het waterbeeld dagelijks gesimuleerd door middel van uitgebreide waterberichtgeving en statusrapportages. Met dank aan de verschillende diensten van RWS voor het maken van deze berichten. Zodoende kon het waterschap op realistische wijze toegroeien naar de start van de daadwerkelijke oefening op 4 oktober.

Het Waterschap Actie Team (WAT), Waterschap Operationeel Team (WOT) en het Waterschap BeleidsTeam (WBT) bogen zich ieder over hun eigen aandachtsvelden zoals waterstanden, staat van de waterkeringen langs de grote rivieren, de zwakke plekken, het proces communicatie o.a. met de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant.

Inhoudelijk speelden vooral het in beeld brengen van de effectgebied, het drukloos maken van bepaalde leidingen in de primaire keringen en het optuigen van de dijkbewakingsorganisatie, inclusief het organiseren (procedure) van de benodigde bijstand (o.a. van Defensie), een hoofdrol.

Na afloop keken alle deelnemers terug op een zeer geslaagde oefening. Vooral geslaagd omdat de betrokkenheid, openheid, animo, zelfkritische professionele houding en samenwerking van alle deelnemers groot was.

De oefening had tevens extra inzichten en nuttige ervaringen opgeleverd, zowel qua inhoud als qua proces.

Daarnaast is aan onze samenwerkingspartners de mogelijkheid geboden om te komen kijken. De volgende instanties hebben hier gebruik van gemaakt: de OMWB, provincie Noord-Brabant, Defensie, veiligheidsregio MWB, waterschap De Dommel, waterschap Aa en Maas, RWS, Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden, politie en brandweer.

3.4.1 Geleerde lessen oefeningen

Uit de evaluaties van oefeningen in 2016 zijn verbeterpunten naar voren gekomen. Deze zullen zoveel mogelijk worden opgepakt via het OTO-programma van 2017.

Het gaat voornamelijk om de volgende punten:

- Advisering in WAT (WOT en WBT)
- Beeldvorming
- Briefings
- Bijhouden van logboeken
- Deadlines in de samenwerking afstemmen en monitoren
- Opstellen van netwerkanalyses
- Aansturing en monitoring scenario's
- Crisiscommunicatie
- Informatiemanagement
- Dijkbewakingsplan opstellen en beoefenen
- Samenwerking met Defensie: verbeteren inzicht in elkaars werkwijze en middelen

4. Calamiteitenbestrijding

Calamiteiten worden door waterschap Brabantse Delta gedefinieerd als:

“omstandigheden waarin de veiligheid van waterstaatswerken in gevaar is of dreigt te komen, met mogelijk ernstige gevolgen voor waterkeringen, watersystemen, vaarwegen en/of rioolwaterzuiveringsinstallaties, rioolgemaal en rioolwatertransportleidingen.”

Het dreigingsniveau en de (mogelijke) impact van de calamiteit bepalen de mate van coördinatie en dus opschaling van de calamiteitenorganisatie. Naarmate een calamiteit een hoger niveau van coördinatie en verantwoordelijkheden vereist, wordt opgeschaald van uitvoerend niveau (coördinatiefase 1) naar tactisch niveau (coördinatiefase 2) en uiteindelijk strategisch niveau (coördinatiefase 3 en 4).

4.1 Calamiteiten in 2016

Op basis van bovengenoemde factoren is in 2016 negen keer opgeschaald. Vier keer voor een vervuiling van het oppervlaktewater. Vijf keer voor een verstoring van het zuiveringsproces op een van de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's). Op al deze rwzi's leidde het verstoorde zuiveringsproces ook tot een verslechterde oppervlaktewaterkwaliteit. Vandaar dat in onderstaande tabel de kwaliteit tussen haakjes is vermeld.

	Omschrijving calamiteit	Periode opgeschaald	Coördinatiefase	Primaire taak Brabantse Delta *				
				Zuiveren	Kwaliteit	Kwantiteit	Keringen	Scheepvrt
1.	Verstoring zuiveringsproces rwzi Nieuwveer	3-10 mrt.	1	X				
2.	Verstoring zuiveringsproces rwzi Baarle-Nassau	7-25 apr.	2	X	(x)			
3.	Verstoring zuiveringsproces rwzi Halsteren	12-19 apr.	1	X	(x)			
4.	Grote brand in bedrijfspand, Etten-Leur	2 juni	1		X			
5.	Grote brand industrieterrein Waalwijk	7-15 juni	1	(x)	X			
6.	Lekkage Rotterdam-Rijn-Pijpleiding, Lage Zwaluwe	8-15 juni	1		X			
7.	Verstoring zuiveringsproces rwzi Ossendrecht	22 sept.- 5 okt.	3	X	(x)			
8.	Dreigende uitval persstation Roosendaal	29 nov- 2017	3	X	(x)			
9.	Grote brand industrieterrein Waalwijk	5-12 dec.	2	(x)	X			
	Totaal		5 x fase 1 2 x fase 2 2 x fase 3	5	4	-	-	-

* Aangekruist zijn de taken van het waterschap waar de calamiteit in eerste instantie gevolgen voor had. Als een calamiteit in tweede instantie ook nadelige gevolgen had voor een andere taak van het waterschap, is die tussen haakjes aangekruist.

Hieronder volgt een toelichting op elke calamiteit.

1. Verstoring zuiveringsproces rwzi Nieuwveer

Vanaf 1 maart 2016 werd er met lange tussenpozen een rioolwater aangevoerd dat veel klei/leem bevatte. Dat leidde tot verslechterde zuiveringsprestaties. De stof spoelde na het zuiveringsproces vervolgens uit in het effluentwater dat geloosd wordt op het Hollandsch Diep. De lozingsnorm op rijkswater, vastgelegd in een vergunning, is daarbij overschreden. Omdat de lozing aanhield en de veroorzaker niet meteen bekend was, is het WAT 4x bijeen geweest.

2. Verstoring zuiveringsproces rwzi Baarle-Nassau

Op 7 april is het zuiveringsproces van de rwzi Baarle-Nassau ontregeld door de lozing van een tot dan toe onbekende stof via het riool. De bacteriën konden geen stikstof meer uit het afvalwater halen. En het zuurstofgehalte van het effluent, dat in de Bremer die uitmondt in de Bovenmark bij Meerseldreef (B) wordt geloosd, was gedaald. Om te voorkomen dat het zuurstofniveau in de Bremer nog verder zou dalen, voerde het waterschap het influentwater per as af naar de rwzi Rijen. Het waterschap heeft ook nieuwe bacteriën (zuiveringsslib van de rwzi Rijen) naar de rwzi Baarle-Nassau aangevoerd. Daarmee is het zuiveringsproces weer op gang gebracht. Uit onderzoek van een watermonster is gebleken dat hoge concentraties van amfetaminen en stoffen die bij de productie daarvan worden gebruikt de verstoring van het zuiveringsproces hebben veroorzaakt. Het waterschap heeft aangifte gedaan bij de politie om de dader(s) op te kunnen sporen.

De ernst van de gebeurtenis werd bepaald op coördinatiefase 2. Gedurende 18 dagen is het WAT vijf maal bijeen geweest; het WOT was alleen informeel opgeschaald.

3. Verstoring zuiveringsproces rwzi Halsteren

Van 11 tot 19 april leidden werkzaamheden aan de beluchtingstank van rwzi Halsteren tot een te hoog ammoniumgehalte en troebelheid van het effluent.

Omdat het effluent van rwzi Halsteren invloed heeft op het KRW-lichaam de "Verkorting" is opgeschaald naar coördinatiefase 1. Het WAT is één keer bijeen geweest. Besloten is het rioolstelsel te gebruiken als buffer en om het oppervlaktewater door te spoelen.

In het watersysteem zijn zuurstofproblemen geweest maar deze hebben niet geleid tot vissterfte. De calamiteit heeft evenmin geleid tot een overschrijding van de vergunningseisen van de rwzi.

4. Grote brand in een bedrijfspand te Etten-Leur

Vanwege een grote brand op 2 juni in een bedrijfspand te Etten-Leur is bluswater terecht gekomen in de riolering. De Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant schaalde op naar GRIP 2, mede in verband met rook en asbest. De liaison van het waterschap nam deel aan het ROT. Het waterschap heeft 2 WAT-vergaderingen gehouden. Door de genomen maatregelen zijn er geen problemen geconstateerd in het watersysteem, noch in het zuiveringsbedrijf.

5. Grote brand industrieterrein te Waalwijk

Bij een zeer grote brand in juni 2016 is een deel van het bluswater afgestroomd naar de naastgelegen sloot. Het bluswater is geïsoleerd en er zijn monsters genomen. In het WAT werd besloten dat het meest vervuilde bluswater door het bedrijf per as afgevoerd moest worden naar een afvalverwerkend bedrijf. Nadat het echter flink had geregend is - in overeenstemming met de afdeling handhaving, RWS Zuid-Nederland en de gemeente - besloten om het intussen sterk verdunde bluswater af te voeren naar de rwzi Waalwijk. De watergangen zijn daarna gebaggerd en de bagger is afgevoerd naar een erkende verwerker. De calamiteit is geëvalueerd met gemeente, bedrijf en aannemer.

6. Lekkage Rotterdam-Rijn-Pijpleiding te Lage Zwaluwe

In juni kwam er een melding van een verontruste boer te Lage Zwaluwe over een dieselgeur op zijn land. Bij het veldbezoek werd duidelijk dat de geur afkomstig was van een breuk in de Rotterdam-Rijn Pijpleiding. Gevolg voor het waterschap was dat dieselolie terecht kwam in een categorie-A waterloop. Toen bekend werd dat de Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant was opgeschaald naar een GRIP-1 fase (vanwege de luchtkwaliteit) heeft het waterschap besloten ook op te schalen naar coördinatiefase 1 om de gevolgen voor het waterschap in beeld te brengen en mogelijke maatregelen te bespreken. Er hoefde slechts één WAT-vergadering gehouden te worden.

7. Verstoring zuiveringsproces rwzi Ossendrecht

Op de rwzi Ossendrecht werden in september meerdere afwijkingen geconstateerd. Gedacht werd aan een pieklozing op het riool maar onderzoek naar de oorzaak heeft niets opgeleverd. Stroomafwaarts werden ook dode vissen aangetroffen. Een verband met de situatie op de rwzi Ossendrecht was niet zeker, maar daarmee werd wel rekening gehouden. Er werd opgeschaald naar coördinatiefase 2.

8. Dreigende uitval persstation Roosendaal

Eind november is besloten om op te schalen naar coördinatiefase 3 (WBT) vanwege een dreigende calamiteit. Aanleiding was dat het risico op uitval van de pompen te groot werd. Uitval zou namelijk overstorten op de Engebeek tot gevolg hebben wat onacceptabel zou zijn voor mens, milieu en economie. Het Waterschaps Beleidsteam heeft zich over deze calamiteit gebogen vanwege de bestuurlijke, communicatieve, juridische en financiële risico's. In het WBT is besloten tot het plaatsen van een tijdelijke pompinstallatie (TPI) en is bepaald hoe de financiering geregeld wordt.

9. Grote brand aan Schutweg Waalwijk

In december is bij het blussen van een brand aan de Schutweg Waalwijk ruim 5 miljoen liter vervuild bluswater vrijgekomen. Dit bluswater is via het regenwaterriool opgevangen in twee afgedamde sloten. In opdracht van het waterschap en de gemeente hebben de eigenaren van de getroffen panden de vervuilde locaties laten schoonmaken. Na een monsteranalyse is het vervuilde bluswater d.m.v. tankauto's en vrachtauto's naar de rwzi Waalwijk gebracht om daar te worden verwerkt.

4.1.1 Geleerde lessen calamiteiten

Uit de evaluaties van de bovenstaande calamiteiten zijn de volgende verbeterpunten naar voren gekomen.

- Samenwerking tussen WAT en verkeerstoren
- Samenwerking tussen veld en verkeerstoren
- Procedure melding en alarmering aanscherpen
- Eerder raadplegen van eigen, gemeentelijke relatiemanagers en van gemeentelijke contactpersonen
- Rol van OvD Water- en Scheepvaartzorg in CoPI verduidelijken
- Procedure opvang/verwerken bluswater en procedure Monsternamen aanscherpen.
- De communicatiestrategie dient te worden voorbereid in het WOT en niet gezamenlijk in het WBT.
- Het juist informeren van de achterban over genomen besluiten in een calamiteitenvergadering.
- De risicomatrix is te gebruiken als hulpmiddel om te bepalen of opgeschaald moet worden.

4.1.2 Trends in calamiteiten vanaf 2004

Er is een trend te zien dat het aantal opgeschaalde calamiteiten gestaag afneemt sinds 2009. Dat komt doordat de eerste jaren na de oprichting van waterschap Brabantse Delta in 2004, bij elke dreigende calamiteit al werd opgeschaald. Daarmee werd beoogd dat de nog jonge calamiteitenorganisatie vaak beoefend werd, zowel wat de processen aangaat als de inhoudelijke bestrijding.

Ook zijn sinds 2014 verantwoordelijkheden ten aanzien van de bestrijding lager in de organisatie gelegd waardoor minder snel hoeft te worden opgeschaald, zoals voor droogte en blauwalgen.

Ook het aantal calamiteiten in 2016 (9) is relatief laag ten opzichte van het meerjarengemiddelde (12,5). Dat komt doordat er in 2016 geen calamiteuze kwantiteitsproblemen zijn geweest.

Onderstaande tabel toont per waterschapstaak het aantal calamiteiten vanaf 2004.

Jaar	Aantal calamiteiten per waterschapstaak						Totaal per jr.
	Zuiveren	Kwaliteit	Kwantiteit	Scheepvrt (ijsvorming)	Keringen	Uitval ICT/stroom	
2004	0	4	5	1			10
2005	4	6	4	1			15
2006	5	10	1	1			17
2007	7	7	7	1			22
2008	2	11	2	0			15
2009	6	7	7	1			21
2010	1	5	4	2			12
2011	2	4	4	0			10
2012	3	2	2	1	1		9
2013	1	1	4	0	1	2	9
2014	0	3	1	0			4
2015	1	7	2	0			10
2016	5	4	0	0			9
Totaal per taak	37	71	43	8	2	2	163
Jaarlijks gemiddelde	2,8	5,5	3,3	0,6	0,2	0,1	12,5

De jaarlijkse gemiddelden in de voorgaande tabel laten zien dat het merendeel van de calamiteiten betrekking had op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Op de tweede plaats komt waterkwantiteit (hoogwater of waterschaarste), op de voet gevolgd door zuiveren van afvalwater. Het jaar 2016 wijkt daar duidelijk vanaf: voor het eerst geen enkele calamiteuze hoog- of laagwatersituatie! Maar wel vijf keer een verstoring van het rioolwaterzuiveringsproces, wat ruim boven het gemiddelde van 2,8 ligt.

Onderstaande tabel toont aan tot welke coördinatiefase de calamiteiten vanaf 2004 zijn opgeschaald.

Jaar	Aantal calamiteiten per coördinatiefase				Totaal per jaar
	coördinatiefase 1	coördinatiefase 2	coördinatiefase 3	coördinatiefase 4	
2004	8	2	0	n.v.t.	10
2005	8	6	1	n.v.t.	15
2006	12	3	2	n.v.t.	17
2007	20	2	0	n.v.t.	22
2008	13	2	0	n.v.t.	15
2009	14	6	1	n.v.t.	21
2010	8	4	0	n.v.t.	12
2011	4	5	2	0	11
2012	5	3	0	0	8
2013	7	2	0	0	9
2014	1	3	0	0	4
2015	6	3	1	0	10
2016	5	2	2	0	9
Totaal per fase	111	43	9	0	163
Jaarlijks gemiddelde	8,5	3,3	0,7	0	12,5

In de tabel is te zien dat het aantal calamiteiten dat in 2016 is opgeschaald naar coördinatiefase 1 of 2 onder het meerjarengemiddelde bleef. Het aantal calamiteiten in coördinatiefase 3 (2) ligt echter boven het meerjarengemiddelde (0,7).

De twee gebeurtenissen die hebben geleid tot opschaling naar coördinatiefase 3 waren de verstoring van het zuiveringsproces op de rwzi Ossendrecht en de dreigende calamiteit op persstation Roosendaal.

5. Vooruitblik 2017

De calamiteitenorganisatie van waterschap Brabantse Delta zal zich in 2017 -naast de gebruikelijke activiteiten (zie hoofdstuk 2.1)- voornamelijk richten op:

- een eerste aanzet (opdracht) tot de implementatie van netcentrisch werken;
- zoveel mogelijk Brabantbreed uitvoering geven aan het OTO-jaarprogramma 2017;
- planvorming:
 - het opstellen van een (Brabantbreed) meerjaren beleidsplan OTO;
 - het opstellen van een deelbestrijdingsplan uitval ICT;
 - het herschrijven van het deelbestrijdingsplan hoog buitenwater;
- leerprogramma:
 - het houden van een grootschalige operationele oefening van het waterschap, tezamen met de Veiligheidsregio MWB en Defensie;
 - het deelnemen aan de grootschalige tweedaagse (48 uur) Wake-Up-oefening van Defensie met als thema "water";
 - het houden van een tweedaagse systeemsoefening met als thema zuiveringssysteem en effecten op watersysteem;
 - het houden van 1 of 2 veldoefeningen met als thema's watersysteem en zuiveringssysteem;
 - het houden van een oefening met als thema uitval ICT;
 - het initiëren van aantal leersessies waaronder handhaving.
 - het houden van enkele toolboxmeetings voor clusters Zuiveren en Watersystemen.

6. Gebruikte afkortingen

BOA	Bijzondere OpsporingsAmbtenaar
Caco	calamiteitencoördinator
CM	Coördinatoren Maatregelen
CW	Coördinatiewacht
CoPI	Commando op Plaats Incident
CPI	Coördinator Plaats Incident
GBT	Gemeentelijk BeleidsTeam
MIO	Afd. Mens, Informatie en Organisatie
MOTO	Multioverleg Opleidingen, Trainingen, Oefeningen
OMWB	OmgevingsDienst Midden- en West-Brabant
OTO	Opleidingen, Trainingen, Oefeningen
OvD	Officier van Dienst
OW	Operationele Wacht
ROT	Regionaal Operationeel Team
RBT	Regionaal BeleidsTeam
RWS	Rijkswaterstaat
VR MWB	Veiligheidsregio Midden- en West-Brabant
WAT	Waterschap Actie Team
WOT	Waterschap Operationeel Team
WBT	Waterschap BeleidsTeam
VT	Verkeerstoren
ZW	Zuiveringswacht

7. Tot slot

Tot slot willen de vier calamiteitencoördinatoren en de werkgroep 'Procesoverleg crisisbeheersing' eenieder bedanken voor de prettige samenwerking en betrokkenheid bij planvorming, opleiden, trainen en oefenen maar in het bijzonder voor de inzet bij het bestrijden van calamiteiten. We blijven graag verbinding zoeken om samenwerking te bevorderen en anderen te helpen.

En heeft u nog vragen? U kunt terecht bij:

<i>F.J.M. van Beek</i>	<i>T 076-5641853</i>	<i>E f.van.beek@brabantsedelta.nl</i>
<i>C.F.M. Verheijen-Kuhne</i>	<i>T 076-5641060</i>	<i>E c.verheijen@brabantsedelta.nl</i>
<i>M. Mulders</i>	<i>T 076-5641057</i>	<i>E m.mulders@brabantsedelta.nl</i>
<i>H. Gooijers</i>	<i>T 076-5641863</i>	<i>E h.gooijers@brabantsedelta.nl</i>

En natuurlijk kunt u ook onze internetsite www.brabantsedelta.nl raadplegen.

